

Startnotitie nieuw beleid Archeologie

07-04-2011

Inhoudsopgave

1 Aanleiding

2 Projectdoel, eindresultaat en uitgangspunten

3 Trends en ontwikkelingen

4 Voorlopige koers en richting

5 Planning, inspraak en besluitvorming

1 Aanleiding

Als oudste stad van Nederland kent Nijmegen naast bescherming van het gebouwde erfgoed, ook de bescherming van haar archeologische waarden. Dit bodemarchief willen wij zo goed mogelijk beheren en behouden. Als het kan in de bodem zelf, *'in situ'*. Waar dit niet mogelijk is, wordt de archeologische informatie op een verantwoorde manier gedocumenteerd en ontsloten voor het publiek.

De basis voor dit beleid ligt in de in 1988 vastgestelde beleidsnota 'In de grond van de zaak'. Hierin werden delen van Nijmeegs grondgebied aangeduid als archeologisch waardevol (door raad vastgesteld 1988, registratienr. 201). Op de bij de nota behorende kaart was het archeologisch waardevol gebied weergegeven. In wezen heeft de gemeente Nijmegen sinds het verschijnen van deze archeologienota al zo veel mogelijk 'in de geest van Malta' gewerkt, en werden in Nijmegen ontwikkelaars (zowel gemeentelijke als private partijen) gevraagd bij te dragen in de kosten van archeologisch onderzoek. Eind jaren negentig van de vorige eeuw is de bij de beleidsnota behorende kaart geactualiseerd; deze kaart heette vanaf dat moment de Archeologische Aandachtsgebiedenkaart.

Nederland heeft in 1992 het Verdrag van Valletta (in de wandelgangen ook het verdrag van Malta genoemd) van de Raad voor Europa ondertekend. Dit Europese verdrag regelt de omgang met ons archeologisch erfgoed. De uitgangspunten van het Verdrag van Valletta zijn op 1 september 2007 via de Wet op de Archeologische Monumentenzorg in de Nederlandse wetgeving (Monumentenwet 1988) verankerd. Met de nieuwe wetgeving is de basis gelegd voor een goede omgang met archeologische waarden in ruimtelijke ontwikkelingen. In Nederland worden de meeste beslissingen over de ruimtelijke inrichting op gemeentelijk niveau genomen. Het is daarom dat de wetgever er voor heeft gekozen de verantwoordelijkheden voor het archeologisch erfgoed bij gemeenten neer te leggen. Bij de implementatie van het Verdrag van Valletta in de Monumentenwet is expliciet in de wet aangegeven dat de bescherming van archeologische waarden primair dient te geschieden door deze op te nemen in het bestemmingsplan.

2 Projectdoel, eindresultaat en uitgangspunten

Projectdoel

De inzet is om een actuele, compacte nota te presenteren waarin een goed beeld wordt geschetst van de beleidstaken, de beleidsvrijheden en onze keuzemogelijkheden op het gebied van archeologie, voortvloeiend uit de gewijzigde Monumentenwet. Doelstelling van de nota is een heldere onderbouwing te geven van de zaken die we moeten regelen en de zaken die we willen regelen in onze gemeente. De Nota Archeologie dient er tenminste voor te zorgen dat de initiatiefnemer van een ruimtelijke ontwikkeling op Nijmeegs grondgebied weet waar hij - archeologisch gezien - aan toe is.

Eindresultaat

De nota Archeologie:

- Geeft een visie op de beleidstaken en -vrijheden en de keuzemogelijkheden die we hebben.
- Geeft aan hoe wij de wetswijziging en de landelijke ontwikkelingen implementeren in het Nijmeegse beleid.

- Geeft aan hoe om te gaan met de archeologische waarden bij de ruimtelijke ontwikkelingen.
- Beschrijft het bijbehorend instrumentarium
- Presenteert de Archeologische Beleidskaart
- Formuleert beleid op het punt van excessieve kosten
- Laat zien hoe het archeologische erfgoed een rol speelt en kan spelen in de profilering van onze stad.

3 Uitgangspunten

Bestaande wet- en regelgeving, bestaand beleid op landelijk, provinciaal en gemeentelijk gebied en landelijke, regionale en lokale ontwikkelingen vormen de uitgangspunten voor de nieuwe beleidsnota.

Verdrag van Valletta

Nederland heeft in 1992 het Verdrag van Valletta (in de wandelgangen ook het verdrag van Malta genoemd) van de Raad voor Europa ondertekend. Aanleiding voor dit verdrag was de constatering dat het archeologische erfgoed in toenemende mate bedreigd werd. Niet alleen door natuurlijke processen of ondeskundig gebruik van het bodemarchief, maar ook door allerlei ruimtelijke ontwikkelingen. Met de ondertekening van het Verdrag van Valletta in 1992 is de beleidsmatige zorg voor het archeologisch bodemarchief aanzienlijk toegenomen. In het verdrag staat: Archeologische waarden dienen als onvervangbaar onderdeel van het culturele erfgoed te worden meegenomen en te worden ontzien bij de ontwikkeling en besluitvorming van ruimtelijke plannen (artikel 1). Mocht bescherming onvoldoende mogelijk zijn dan dient, volgens dit verdrag, de informatie te worden onttrokken aan de bodem via archeologisch onderzoek, dat wil zeggen een opgraving (artikel 5). Uitgangspunt hierbij is dat de initiatiefnemer van de verstoring van het bodemarchief de kosten van het onderzoek dient te dragen (artikel 6).

Herziene Monumentenwet

Op 1 september 2007 zijn de uitgangspunten van het Verdrag van Valletta in de Nederlandse wetgeving geïmplementeerd via de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) en het Besluit Archeologische Monumentenzorg (Bamz), waarmee de Monumentenwet 1988 en enkele andere wetten, namelijk de Ontgrondingenwet, de Woningwet, de Wet Milieubeheer en het Besluit Ruimtelijke Ordening, werden gewijzigd. De verantwoordelijkheid voor het bodemarchief is met name bij de gemeenten komen te liggen. Van hen wordt verwacht dat zij een archeologisch beleid met bijbehorende instrumenten ontwikkelen. De belangrijkste verplichting als gevolg van de nieuwe wet is dat de gemeenteraad bij de vaststelling van bestemmingsplannen rekening moet houden met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten archeologische waarden. Ook bij het voeren van vrijstellingsprocedures in het kader van bestemmingsplannen dient het archeologisch belang expliciet te worden meegewogen. Gemeenten zijn bevoegd gezag in zake de omgang met deze archeologische waarden. Binnen de kaders van de wet en van het rijks- en provinciaal beleid kunnen en moeten zij hun eigen keuzes en afwegingen maken bij de zorg voor de archeologie. Zo kan het bevoegd gezag er voor kiezen om in bepaalde gevallen en goed onderbouwd selectief delen van een plangebied archeologisch te onderzoeken. Deze verantwoordelijkheid heeft consequenties, bij grote ruimtelijke inrichtingsprojecten, maar ook bij het afgeven van omgevingsvergunningen voor (bouw)werkzaamheden waarbij de bodem wordt geroerd. Komt het tot uitvoering van archeologisch onderzoek bij die bodemversturende activiteiten, dan hebben gemeenten een belangrijke taak in het formuleren of goedkeuren van het Programma van Eisen, en (voor gemeenten met een opgravingsvergunning, zoals Nijmegen) in de uitvoering zelf.

Veroorzakersprincipe

De bron van onze kennis over het verleden ligt voor een groot deel in de bodem. Van dit bodemarchief is in de loop der jaren al veel (ongezien) verdwenen. Omdat het kwetsbaar is

en maar één keer 'gelezen' kan worden, heeft de wetgever het behoud *in situ* (het beschermen van de archeologische resten in de bodem) als belangrijk uitgangspunt gekozen. Het vigerende archeologiebeleid van de gemeente Nijmegen is er dan ook op gericht om het bodemarchief zoveel mogelijk te ontzien. Hiermee worden niet alleen de archeologische resten beschermd, maar worden ook kosten (voor archeologisch onderzoek) bespaard. Indien behoud *in situ* echt niet mogelijk is, wordt voorafgaande aan de bodemverstoring archeologisch onderzoek verricht.

Met de herziene Monumentenwet is het veroorzakerprincipe geïntroduceerd. Initiatiefnemers - en dat kunnen particuliere exploitanten zijn, de gemeente zelf of andere overheden - worden verplicht de kosten van het archeologische onderzoek voor hun rekening te nemen. De overweging hierbij is dat de initiatiefnemer wordt uitgedaagd om het erfgoed op een goede wijze te integreren in de voorgenomen ontwikkeling om zo het bodemarchief zo veel mogelijk intact te laten. Het kan voorkomen dat de kosten in redelijkheid niet volledig toe te rekenen zijn aan de initiatiefnemer. Dit gebeurt bijvoorbeeld wanneer op een locatie het bodemarchief zo rijk is dat de kosten voor het onderzoek en uitwerking excessief te noemen zijn. De initiatiefnemer heeft de mogelijkheid om, in geval van excessieve kosten, een verzoek tot schadevergoeding in te dienen bij de gemeente. Onder bepaalde voorwaarden kan de gemeente vervolgens bij het rijk aankloppen voor de bestrijding van de excessieve kosten, maar de minister verlangt wel dat de gemeente zelf ook een (substantieel) deel van de kosten draagt.

Evaluatie

Bij de invoering van de wet in 2007 heeft de minister van OCW de Tweede Kamer toegezegd de doelmatigheid en de effecten van de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (Wamz) en het Besluit Archeologische Monumentenzorg (Bamz) na drie jaar te evalueren. Daartoe wordt op dit moment (januari-juni 2011) een onderzoek uitgevoerd. In de tweede helft van 2011 krijgt de Tweede Kamer de evaluatie aangeboden. De evaluatie kijkt hoe archeologische monumentenzorg in de praktijk werkt. Er wordt onderzocht:

- of in de praktijk archeologische waarden *in situ* te bewaren zijn
- of het 'verstoorder betaalt principe' werkt
- hoe wetenschap en commercie zich in de opgravingsmarkt tot elkaar verhouden
- of de archeologische infrastructuur functioneert

Tevens wordt geëvalueerd hoe gemeenten hun archeologiebeleid uitvoeren.

Naar verwachting zullen de uitkomsten van de evaluatie pas over één á anderhalf jaar kunnen leiden tot aanpassing van de wet en misschien gevolgen hebben voor ons beleid. We willen niet wachten op de uitkomsten van de evaluatie, maar zullen te zijner tijd, indien nodig, een beleidsaanpassing voorstellen.

4 Voorlopige koers en richting

Nijmegen is onbetwist de oudste stad van Nederland. De Nijmegenaren zijn terecht trots op dit rijke verleden van hun stad. Het Nijmeegse bodemarchief wordt tot het rijkste van Nederland gerekend en in sommige opzichten zelfs van internationaal belang geacht. De zorg voor dit bodemarchief is een hele verantwoordelijkheid, maar "noblesse oblige". Als oudste stad van Nederland kent Nijmegen, naast bescherming van het gebouwde erfgoed, ook al de bescherming van haar archeologische waarden. Het bodemarchief willen wij zo goed mogelijk beheren en behouden. Als het kan in de bodem zelf, 'in situ'. Waar dit niet mogelijk is, wordt de archeologische informatie op een verantwoorde manier ontsloten en gedocumenteerd.

De basis voor dit beleid is verankerd in de in 1988 vastgestelde beleidsnota 'In de grond van de zaak'. Hierin werden delen van Nijmeegs grondgebied aangeduid als archeologisch waardevol (door raad vastgesteld 1988, registratienr. 201). Het ging om een gebied waarvan was "aangetoond, dat zich daar sporen uit het verre verleden danwel archeologische monumenten bevinden ofwel ten aanzien waarvan het sterke vermoeden bestaat dat deze

zaken daarin voorkomen.” Op een bij deze beleidsnota behorende kaart was dit archeologisch waardevol gebied weergegeven. Eind jaren negentig van de vorige eeuw is die kaart geactualiseerd; deze kaart werd vanaf dat moment de Archeologische Aandachtsgebiedenkaart genoemd. Sinds 1988 werkt Nijmegen dus al ‘in de geest van Malta’. Ontwikkelaars (zowel gemeentelijke als private partijen) werd gevraagd bij te dragen in de kosten van archeologisch onderzoek, met als basis de beleidsnota ‘In de grond van de zaak’. Vanaf 2007 is de verplichting ook in de wet verankerd en wordt het archeologisch onderzoek in veel gevallen gefinancierd vanuit de grondexploitatie en geregeld in de anterieure overeenkomsten.

Bestemmingsplannen

De herziene Monumentenwet heeft als doel bodemversturende activiteiten beter te reguleren en verlangt dat archeologische waarden in bestemmingsplannen worden vastgelegd.

In Nijmegen is in de afgelopen drie jaar de omgang met de archeologische waarden geregeld in de bestemmingsplannen die werden geactualiseerd en via partiële herzieningen van vigerende bestemmingsplannen. Hierbij zijn per bestemmingsplan de bekende archeologische waarden beschreven en zijn de archeologische verwachtingen van het plangebied aangegeven. Gebieden en terreinen waar archeologische waarden voorkomen en waar archeologische verwachtingen voor gelden, worden aangegeven op de verbeelding en krijgen de medebestemming Waarde Archeologie.

Het is niet verplicht voor het vaststellen van de archeologische waarden vóóraf archeologisch onderzoek te laten uitvoeren. De waarden en verwachtingen kunnen bijvoorbeeld gebaseerd worden op de resultaten van eerder uitgevoerd onderzoek in de omgeving, op gegevens uit historische bronnen, of op oude kaarten. In Nijmegen hebben we alle kennis die in de afgelopen 30 jaar is vergaard over ons bodemarchief, vertaalt in de archeologische waarden en verwachtingen en deze op één kaart gezet, de Archeologische Beleidskaart geheten (zie p. 9 van deze startnotitie). Deze beleidskaart is een actualisering van de hierboven genoemde archeologische aandachtsgebiedenkaart.

Op deze kaart wordt het grondgebied van Nijmegen onderverdeeld in 5 categorieën:

- waarde 0 (groen): terreinen zonder archeologisch belang.
- waarde 1 (wit): dit zijn terreinen of gebieden met een nader te onderzoeken archeologisch belang. Zij kennen een lage tot middelhoge verwachting voor het aantreffen van archeologische sporen.
- waarde 2 (roze): terreinen met een archeologisch belang. Onder deze noemer vallen terreinen met een hoge verwachting op het aantreffen van archeologische resten in de bodem of waarvan bekend is dat er in beperkte mate waardevolle archeologische resten in de bodem aanwezig zijn;
- waarde 3 (bruin): terreinen van zeer hoge archeologische waarde. Van deze terreinen is bekend dat er waardevolle archeologische resten aanwezig zijn.
- waarde 4 (rood): wettelijk beschermde archeologische monumenten. Deze terreinen zijn beschermd krachtens de Monumentenwet (artikel 11 en 12). Het Rijk is bevoegd gezag.

Omdat naar verwachting pas in 2013 alle bestemmingplannen geactualiseerd en Malta-proof kunnen zijn en een groot deel van de vigerende bestemmingsplannen (nog) geen adequaat regime biedt voor de omgang met de archeologische waarden, heeft ons College gevraagd om een paraplubestemmingsplan archeologie te maken. Hiermee wordt de omgang met de archeologische waarden voor het hele grondgebied van Nijmegen in één klap geregeld, wordt recht gedaan aan de rechtsgelijkheid voor alle inwoners en wordt eenduidigheid gecreëerd in de hele stad. Omdat met de invoering van de nieuwe Wro per 1 januari 2010 het paraplubestemmingsplan als instrument zou verdwijnen, heeft ons College besloten het ontwerp van 24 december 2009 tot 3 februari 2010 ter visie te leggen. Hiermee werd gewaarborgd dat we dit instrument kunnen gaan inzetten.

Keuzevrijheid

Nijmegen wil in lijn met de herziene Monumentenwet haar archeologiebeleid actualiseren. Daarbij zoeken we naar een goede balans tussen de wettelijke verplichtingen enerzijds en de beleidsvrijheid die we als gemeente hebben om vorm te geven aan de archeologische monumentenzorg op Nijmeegs grondgebied anderzijds, tussen onze verantwoordelijkheid voor ons rijke bodemarchief en de (soms hoge) kosten voor het archeologisch onderzoek.

1. Waarde 0 en 1: we kiezen ervoor geen onderzoeksverplichting op te leggen in de gebieden, die op de beleidskaart met waarde 1 (lage verwachting) zijn aangegeven. Dit betreft bijna 60 % van het grondgebied van Nijmegen (o.a. Lindenholt, Dukenburg, Hazenkamp, St. Anna, maar ook in een gedeelte van Nijmegen-noord). Uiteraard vallen de zones met waarde 0 (5 % van het grondgebied) ook niet onder een onderzoeksverplichting.
2. Waarde 2: de wet bepaalt dat er geen archeologisch (voor)onderzoek hoeft plaats te vinden bij ingrepen kleiner dan 100 m², maar ook dat gemeenten hiervan zowel naar beneden als naar boven (gemotiveerd) mogen afwijken. In de Archeologienota willen we het voorstel uitwerken om voor gebieden met een hoge archeologische verwachting (15% van het grondgebied) deze wettelijke 100m²-grens in te zetten.
3. Waarde 3: daarnaast stellen we voor om in de gebieden met een zeer hoge archeologische waarde (20 % van het grondgebied, betreft een groot deel het in 1988 door raad aangewezen aandachtsgebied) naar een lagere vrijstellingsgrens te gaan. Geen onderzoek bij bouwen op het achtererf tot 50m², en bij de aanleg van een zwembad op het achtererf tot 75m² (beide activiteiten zijn vergunningvrij). Geen onderzoeksverplichting bij aanbouwen aan de voorzijde tot 1,5m. uit de gevel, inc. hoekovergang(eveneens vergunningvrij).
4. Tevens willen we een voorstel uitwerken in welke delen van de stad (in waarde 2 en waarde 3 gebieden) we relatief ondiepe ingrepen (0-0.30m. 0-0.50m.) in de bodem kunnen vrijstellen van onderzoek.

Naast deze 'meetkundige' beleidsruimte mogen we ons ook realiseren dat we niet alles behoeven te onderzoeken. Nijmegen heeft - binnen de kaders van de wet - de vrijheid te bepalen hoe er beleidsmatig invulling wordt gegeven aan de zorg voor de archeologie. De keuze een onderzoeksterrein (waarde 2 of waarde 3) niet of slechts gedeeltelijk op te graven kan gemaakt worden, maar wel pas na de uitvoering van een vooronderzoek (boor- en/of proefsleuven) en voorzien van inhoudelijk onderbouwde motivatie.

Het gemeentelijk archeologische beleid vormt, naast de wettelijke kaders en het rijks- en provinciaal beleid, de toetssteen voor een dergelijke besluitvorming. Een gemeentelijke onderzoeksagenda is hierbij een goed hulpmiddel. Het doel van zo'n agenda is om zicht te krijgen op het onderzoekspotentieel en hiermee te kunnen sturen op onderzoeksprioriteiten. In de nota zal een voorstel tot een onderzoeksagenda worden opgenomen.

Financiering

Op basis van artikel 4.2 WABO is een bestuursorgaan gehouden om de kosten die ontstaan door het verbinden van voorwaarden aan een omgevingsvergunning voor bouw-, sloop- of aanlegactiviteiten aan de aanvrager te vergoeden, voor zover deze niet in redelijkheid aan hem konden worden toegerekend. Dat betekent dat de gemeente in die gevallen waarin het verplicht gestelde archeologische onderzoek tot zeer hoge kosten voor de aanvrager leidt die kosten voor een deel moet compenseren. In sommige gevallen kan daarbij een beroep worden gedaan op de (tijdelijke) Rijksregeling excessieve kosten archeologie, die echter een drempelbijdrage voor de gemeente kent van € 2,50 maal het aantal inwoners van die gemeente, in het geval van Nijmegen dus ongeveer € 400.000. Deze regeling is dan ook alleen bruikbaar bij grote projecten met bijzonder grote of complexe archeologische onderzoeken, waarbij de gemeente zelf ook substantieel bijdraagt in de kosten van archeologisch onderzoek.

Dat betekent dat ook de gemeente Nijmegen een voorziening zal moeten treffen om in voorkomende gevallen de aanvrager van een omgevingsvergunning tegemoet te komen in de kosten voor archeologisch onderzoek. Er bestaan geen richtlijnen die aangeven boven welk percentage van de projectkosten de kosten van het archeologisch onderzoek als excessief kunnen worden aangemerkt. In den lande worden daarvoor verschillende percentages gehanteerd, variërend van een tot tien procent.

Nijmegen kent een uitzonderlijk rijk bodemarchief, hetgeen betekent dat in veel gevallen voorafgaand aan bouwactiviteiten archeologisch onderzoek zal moeten worden verricht. Omdat dat als een feit van algemene bekendheid mag worden verondersteld is het aanvaardbaar om het percentage voor Nijmegen hoger dan gemiddeld vast te stellen. Wij stellen dan ook voor om voor Nijmegen een percentage van tien procent van de bouwsom te hanteren. Wanneer de kosten van het archeologisch onderzoek de tien procent te boven gaan zou de gemeente op enigerlei wijze nadeelcompensatie aan de aanvrager moeten bieden. Het is mogelijk om vervolgens nadere voorwaarden te stellen. Sommige gemeenten behouden de nadeelcompensatie voor aan particulieren (hetgeen in strijd met de wet lijkt te zijn), anderen limiteren de bijdrage van de gemeente per geval. Denkbaar is een nadeelcompensatie ter hoogte van maximaal 50% van de kosten met een limiet van € 25.000. Eventueel bestaat de mogelijkheid verder te differentiëren naar de archeologische waarde van het betrokken gebied. Zo zou de regeling ruimhartiger kunnen zijn in de gebieden met vastgestelde belangrijke archeologische waarden, zoals Waterkwartier, Centrum en Nijmegen-Oost.

Dekking

Gezien het feit dat eerst na de vaststelling van het archeologiebeleid en het facetbestemmingsplan archeologie overal in de gemeente voorwaarden aan de omgevingsvergunning kunnen worden verbonden betreffende de omgang met archeologische waarden zijn nog geen ervaringscijfers voorhanden.

Binnen het programma Ruimte en Cultuurhistorie is thans geen voorziening, noch is er financiële ruimte, om in de (mogelijke) kosten van een regeling voor nadeelcompensatie te voorzien. Dat betekent dat dekking op een andere wijze dient te worden gerealiseerd.

De Raad heeft de keuze uit verschillende alternatieven. Het is mogelijk om:

- Een algemene voorziening te treffen (een archeologiereserve in te stellen), te vullen met een bedrag ineens;
- Een algemene voorziening te treffen (een archeologiereserve), te vullen middels een specifieke heffing c.q. doelbelasting;
- Geen specifieke voorziening te treffen, maar in die gevallen waar nadeelcompensatie moet worden geboden deze de bij financiële afwijkingen gebruikelijke route te laten lopen, d.w.z. te melden in de marap en volgens de vastgestelde uitgangspunten in eerste instantie binnen het programma dekking te zoeken.

Wij stellen voor om vooralsnog gedurende een jaar de derde optie te hanteren. Wanneer uit de ervaring blijkt dat vaker een beroep op nadeelcompensatie wordt gedaan dan wenselijk is kunnen de eerste twee opties nader worden uitgewerkt.

Risico

Vanuit de zorgplicht voor het archeologisch erfgoed als vastgelegd in de Monumentenwet 1988 is de gemeente verplicht regelen te stellen omtrent de omgang met archeologische waarden, waarbij bescherming en behoud voorop dienen te staan. Niettemin kan het principe "de verstoorder betaalt", dat er immers toe leidt dat de kosten voor een belangrijk deel bij de initiatiefnemer worden gelegd, met name bij particulieren tot negatieve reacties en gevoelens leiden. Een vorm van nadeelcompensatie is dan ook niet alleen een wettelijke plicht, maar ook ten opzichte van de burger wenselijk.

Echter, de verplichting om in voorkomende gevallen nadeelcompensatie te verschaffen bergt ook een risico in zich. Wanneer de aanvrager van een omgevingsvergunning een beroep doet op het recht op nadeelcompensatie dient de gemeente daarover een besluit te nemen,

dat vervolgens vatbaar is voor bezwaar en beroep. Vanwege het gebrek aan richtlijnen en het tot op heden ontbreken van jurisprudentie valt niet in te schatten welk percentage door (uiteindelijk) de bestuursrechter als redelijk zal worden gezien.

Gezien de gebiedswaarderingen die nu in het facetbestemmingsplan worden voorzien en de nieuwe regels voor vergunningvrij bouwen lijkt het echter minder waarschijnlijk dat door met name particulieren met kleine bouwplannen in grote mate een beroep op nadeelcompensatie zal worden gedaan. Waar het gaat om (her-)ontwikkelingen waarbij de gemeente zelf partij is kunnen de kosten middels de grondexploitatie worden verhaald en zal nadeelcompensatie niet aan de orde zijn. Gezien het ontbreken van ervaringscijfers dient met deze inschatting echter zeer voorzichtig te worden omgegaan.

Op dit moment bestaat nog de mogelijkheid voor de gemeente om, bij een verzoek van een initiatiefnemer, aan het rijk een bijdrage te vragen. De rijksregeling bestaat in ieder geval nog tot 2012. Het subsidieplafond voor 2011 is €2.875.000. Het hangt van de resultaten van de evaluatie van de Monumentenwet (zie hierboven) af of deze regeling blijft bestaan of wordt opgeheven danwel in een andere vorm wordt voortgezet.

Verordening

De Monumentenwet biedt de mogelijkheid om een archeologieverordening op te stellen. Hiermee kan de gemeenteraad in het belang van de archeologische monumentenzorg nadere regels stellen met betrekking tot de uitvoering van het archeologisch onderzoek en het toezicht daarop. Dit is vooral van belang wanneer ontwikkelaars aan archeologische bedrijven (anders dan het uitvoerende bedrijf van de gemeente Nijmegen) opdracht tot onderzoek verlenen. Tevens kan zij situaties benoemen waarin afgezien kan worden van nader archeologisch onderzoek.

Verder kan in een verordening een regeling worden opgenomen voor de compensatie van kosten die in redelijkheid niet volledig toe te rekenen zijn aan de initiatiefnemer (excessieve kosten). In de verordening wordt dan aangegeven wie aanspraak kan maken op een compensatie en wat de criteria zijn die hierbij worden gehanteerd.

Ons College wil graag met de raad van gedachten wisselen over de noodzaak en de reikwijdte van een archeologieverordening en vraagt de raad dan ook een uitspraak te doen over de noodzaak een verordening in te stellen waarin wordt geregeld

- nadere regels stellen met betrekking tot de uitvoering van het archeologisch onderzoek en het toezicht daarop
- wie aanspraak kan maken op compensatie van kosten die in redelijkheid niet volledig zijn toe te rekenen aan de initiatiefnemer
- de criteria waaraan de aanvraag voor compensatie kunnen worden getoetst

Visualisaties

In de afgelopen jaren ontstond langzaam het publieke besef dat het (archeologisch) erfgoed een maatschappelijk belang dient. Erfgoed is meer dan een herinnering aan ons verleden, het geeft een plek, en daarmee de bewoners, identiteit en biedt ankerpunten in een wereld waarin ontwikkelingen elkaar in een hoog tempo opvolgen. Waar de taken voorheen bestonden uit beschermen, inventariseren, opgraven en uitwerken, incidenteel aangevuld met publieksdagen en educatie, is de afgelopen jaren duidelijk geworden dat het publiek meer verwacht dan bescherming en behoud alleen. Draagvlak, educatie, inspiratie en visualisatie zijn begrippen die langzamerhand gemeengoed zijn geworden in de archeologische monumentenzorg.

Sinds 2005 wordt nadrukkelijk ingezet op het zichtbaar maken van ons erfgoed in de stad. Met visualisaties wil Nijmegen de bijzondere plekken (opnieuw) laten zien. Niet alleen om het verleden zichtbaar te maken voor bezoekers, maar ook om de verbondenheid tussen Nijmegenaren en de stad te versterken. Het archeologisch onderzoek zelf en de resultaten ervan dragen bij aan de profilering "Nijmegen, oudste stad van Nederland".

In de nota willen we beleid formuleren rond belangrijke, onverwachte bodemvondsten (zoals de toren op het Plein '44) en de keuzemogelijkheden in beeld brengen die er zijn om met

dergelijke bijzondere vondsten om te gaan. Daarbij speelt nadrukkelijk een rol, dat we tot 2014 nog beschikken over (beperkte) middelen om de kosten van visualisaties te dragen, maar dat ná 2014 er geen dekking meer beschikbaar is, omdat dan de ISVgeldstroom is opgedroogd.

Effecten van het nieuwe beleid

Van belang is om inzicht te hebben in de effecten van het voorgestelde beleid voor twee onderscheiden groepen: de ontwikkelaars van grote ruimtelijke projecten enerzijds en de particulier anderzijds.

Voor de ontwikkelaars van grote ruimtelijke projecten verandert er in de praktijk niets. Ook nu al dragen zij de kosten van het archeologisch onderzoek, veelal via de grondexploitatie, geregeld in de anterieure overeenkomsten.

Voor veel particulieren verandert er ook weinig tot niets. Zij wonen of hebben een bedrijf in een van de delen van Nijmegen, waarvoor een geactualiseerd bestemmingsplan vigerend is, waarin reeds rekening is gehouden met de archeologische waarden en verwachtingen. Degenen, die wonen of een bedrijf hebben in een gebied, waar het bestemmingsplan nog geactualiseerd dient te worden, zullen door het nieuwe beleid en met name door de vaststelling van het paraplubestemmingsplan versneld met de zorg voor het bodemarchief te maken krijgen.

Samenvatting

In de Archeologienota zullen bovenstaande zaken verder worden uitgewerkt. Ten aanzien van de startnotitie wordt uw raad gevraagd ondermeer te besluiten over:

- archeologische beleidskaart met de archeologische waarden en verwachtingen
- de vrijstellingsgrenzen
- criteria voor toekennen nadeelcompensatie en de dekking
- noodzaak en reikwijdte van een archeologieverordening
- wenselijkheid van een onderzoeksagenda
- beleid rond het visualiseren van bijzondere bodemvondsten

5 Planning, inspraak en besluitvorming

Planning

Het komende half jaar wordt aan de gemeenteraad een aantal voorstellen voorgelegd over de actualisatie van het archeologisch beleid. Begin **maart** heeft de raad een bezoek gebracht aan het archeologisch depot van de gemeente Nijmegen. Bij die gelegenheid is een presentatie gegeven over het (toekomstig) archeologisch beleid.

Het college van B&W stelt naar verwachting in **april** de startnotitie vast met daarin een aantal denkrichtingen voor de actualisatie van het huidige archeologisch beleid. Daarbij wordt gemotiveerd aangegeven wat het overnemen van die denkrichtingen in de praktijk betekent en hoe de verhouding is met het huidige archeologisch beleid.

Over die denkrichtingen wisselt het college van B&W met de gemeenteraad van gedachten in een kamerronde. **april/mei 2011**

Nadat met de gemeenteraad van gedachten is gewisseld over de denkrichtingen, legt het college van B&W een concreet geactualiseerd beleidsplan Archeologie aan de gemeenteraad ter vaststelling voor. **juni2011**

Wanneer de beleidsnota Archeologie is vastgesteld, wordt direct daarna het facetbestemmingsplan in procedure gebracht. Het facetbestemmingsplan Archeologie is in wezen de formele ruimtelijke vertaling van het archeologisch beleid. Dit bestemmingsplan wordt gemaakt door bureau Planologie en ruimtelijke ordening. Dit facetbestemmingsplan wordt aan de gemeenteraad voorgelegd ter vaststelling. **juli augustus 2011**

Inspraak

Belanghebbende partijen (Cultuurhistorisch Platform Rijk van Nijmegen, Archeologische Werkgemeenschap Nederland afd. 16, Nederlandse Vereniging van Ondernemers in de Bouwnijverheid, afd. Nijmegen) worden in een ronde tafelgesprek om reacties gevraagd.